

משמעותה של מכת בכורות לימינו

א. ספר שמות פרק ד

(כב) וְאָמַרְתָּ אֶל פְּרַעֲהַ כֹּה אָמַר יְדֹנָד בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל:
(כג) וְאָמַר אֶלֶיךָ שְׁלַח אֶת בְּנֵי יִזְעֶבְדְּנִי וְתִמְאַן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אֲנֹכִי הֵרַג אֶת בְּנֶךָ בְּכֹרְדְּךָ:

ב. מדרש רבה שמות פרשה טו פסקה כז

וּגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי, מֵהוּ דָן? מֵכַת בְּכוֹרוֹת, שֶׁנֶּקְרָא נֶגַע, שֶׁנֶּאֱמַר: 'עוֹד נֶגַע אַחַד'. מֵהוּ דָן אֲנֹכִי? אָמַר הַקַּב"ה: פֹּרַע אֲנִי מֵהֶם בְּמִכַּת בְּכוֹרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: 'הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹרַג אֶת בְּנֶךָ בְּכוֹרְדְּךָ'. וְהַסִּימָן הַזֶּה מִסַּר הַקַּב"ה לְאַבְרָהָם, וְאַבְרָהָם לְיִצְחָק, וְיִצְחָק לְיַעֲקֹב, וְיַעֲקֹב לְלוֹי, וְלוֹי לְקַהֲתָא, וְקַהֲתָא לְעֵמְרָם, וְעֵמְרָם לְמֹשֶׁה, וְהָיָה מֹשֶׁה מְשַׁמְרוֹ וְבֵא.

ג. מדרש רבה שמות פרשה יח פסקה ה

מֵתַחֲלָה כְּשֶׁבִקֵּשׁ הַקַּב"ה לְהַבְיֵא הַמַּכּוֹת עַל הַמְּצָרִים - מֵכַת בְּכוֹרוֹת אָמַר לְהַבְיֵא תַחֲלָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹרַג אֶת בְּנֶךָ בְּכוֹרְדְּךָ'. הַתַּחֲלִיל אֹמֵר: 'מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶנּוּ בְּקוֹלוֹ? אָמַר הַקַּב"ה: אִם אֲבִיָּא עֲלֵינוּ מֵכַת בְּכוֹרוֹת תַּחֲלָה - מְשַׁלְּחֵן, אֲלֵא מְבִיָּא אֲנִי עֲלֵינוּ מַכּוֹת אַחֲרוֹת תַּחֲלָה, וְבַעֲקֵב זֹאת אֲנִי מְבִיָּא אֶת כּוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְה' הִכָּה כָל בְּכוֹר'.

ד. ספר שמות פרק ה

(ב) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ מִי יְדֹנָד אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶנּוּ בְּקוֹלוֹ לְשַׁלְּחַ אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְעָתִי אֶת יְדֹנָד וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

ה. אברבנאל על שמות - פרק ז פסוק יד-כה

וְהִנֵּה אָמַר: "בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי יי". לְפִי שְׁפָרְעָה הוּא חוֹלֵק עַל מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁבִיאָרְתִּי, בְּשֵׁלֶשֶׁה שְׁרָשִׁים: הָאֶחָד, שֶׁמֹּשֶׁה הֵנִיחַ מְצִיאוֹת סִבָּה רֵאשׁוֹנָה, מֵחֻוִּיב הַמְּצִיאוֹת מַעֲצָמוֹ. וּפְרַעֲהַ כַּחֲשׁ לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה חוֹשֵׁב שֶׁאֱלוֹהַּ הָעוֹלָם הוּא הַטֶּבַע, וְשֶׁהַגֵּרֵם הַשְּׂמַמִּי הוּא הִיָּה מְנַהֵיג הַטֶּבַע הַשָּׁפֵל. וְלִכֵּן כִּשְׁאֹמֵר מֹשֶׁה (לְעֵיל ה', א): "כֹּה אָמַר יי", הַשֵּׁיב פְּרַעֲהַ (שֵׁם שֵׁם, ב): "לֹא יִדְעָתִי אֶת יי", כְּלוֹמֵר: אֲנִי מוֹדָה בְּמְצִיאוֹתָיו. וְהַשֵּׁשִׁי הַשְּׂנִי הוּא, שֶׁמֹּשֶׁה הֵנִיחַ שֶׁהָאֱלוֹהַּ מְשַׁגִּיחַ עַל כָּל דְּרָכֵי בְנֵי הָאָדָם לְתַת לְאִישׁ כְּדַרְכּוֹ, וּפְרַעֲהַ כַּחֲשׁ זֶה בְּאוֹמְרוֹ (שֵׁם): "מִי יי". וְהַשְּׂרֵשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁמֹּשֶׁה הֵנִיחַ שֶׁהָאֱלוֹהַּ יִכּוֹל לְשַׁנּוֹת טִבְעֵי הַדְּבָרִים וּמַחֲדָשֵׁם בְּכֹלל וּבִפְרָט, כְּרַצּוֹנוֹ בִּיכּוֹלֵת בְּלִתִּי בְעֵלֵת תְּכֵלִית, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שֵׁם שֵׁם, ג): "פֶּן יִפְגַּעֲנוּ בְּדַבָּר אוֹ בְּחֵרֵב". וּפְרַעֲהַ יִכְחִישֶׁהוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שֵׁם שֵׁם, ב): "מִי יי אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶנּוּ בְּקוֹלוֹ", רוֹצֵה לֹמֵר: מֵהַ יִכּוֹלֵת יֵשׁ בּוֹ שֶׁאֲכַנַּע לְפָנָיו לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹלוֹ.

ו. ספר גבורות השם - פרק נז

לְכַךְ אָמַר הַכְּתוּב בְּסֵדֶר שְׁלֹשָׁה מַכּוֹת הַרֵאשׁוֹנוֹת, בְּמַכָּה הַרֵאשׁוֹנָה הַשֵּׁם לֹא הִרְשָׁהוּ לְלַכֵּת אֶל בֵּיתוֹ כִּי אִם כֹּאשֶׁר יֵצֵא פְרַעֲהַ הַמִּימָה, שֶׁזֶה מוֹרָה שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת כָּל כֶּךָ עַל פְּרַעֲהַ שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְבֵיתוֹ לְהַתְרוֹת בּוֹ כִּי אִם כֹּאשֶׁר יִפְגַּע בּוֹ, וּבִשְׁנֵי הוֹסִיף לְמַשׁוֹל עֲלָיו וּלְבֵא אֶל בֵּיתוֹ וּלְהַתְרוֹת בּוֹ... וּבְשֵׁלִישִׁית הִיָּה מַכָּה אוֹתוֹ בְּלֹא הַתְרָאָה לְגַמְרֵי זֶה יוֹתֵר מִמְשַׁלָּה עֲלָיו לְהַכּוֹתוֹ כֶּךָ בְּלֹא הַתְרָאָה.

ז. ספר גבורות השם - פרק נז

נִמְצָא כִּי הַמְּדַרְשִׁיגוֹת הֵם שְׁלֹשָׁה: הַתַּחֲתוֹנִים, וְהַעֲלִיוֹנִים, וְהַחֲלָל בִּינֵיהֶם מִמוּצַע בֵּין שְׁנֵיהֶם, וְהָאָדָם הוּא בְּחֲלָל שֵׁם מְשַׁכְּנוֹ וְשֵׁם יִשִּׁיבְתוֹ ... דָּם צִפְרָדַע כְּנִים - הֵם בְּתַחֲתוֹנִים... וּמַכַּת עָרֹב דָּבַר שְׁחִין - לֹא הִיָּתָה בְּתַחֲתוֹנִים כֹּלל כִּי אִם בְּשׁוֹכְנֵים בְּחֲלָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ הָעָרֹב מִן הַחַיּוֹת רְעוּת שׁוֹכְנֵים בְּחֲלָל הָעוֹלָם ... וְשֵׁלֶשׁ אַחֲרוֹנוֹת הֵם בְּשָׁמַיִם. וְאַחַר כֶּךָ מַכַּת בְּכוֹרוֹת הִיא עַל הַכָּל שֶׁהָיָה לְנִשְׁמַת הָאָדָם הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהִנְשָׁמָה יֵשׁ לָהּ מַעֲלָה יוֹתֵר מִן הַשְּׁמַיִם.

ח. ספר שמות פרק יב

(ל) וַיִּקַּם פְּרַעֲהוּ לַיְלָה הוּא וְכָל עֶבְדָיו וְכָל מִצְרַיִם וַתְּהִי צָעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שֵׁם מֵת: (לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מֵתוֹךְ עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת יְדֹן כְּדַבְּרֵיכֶם: (לב) גַּם צִאנְכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גַּם אֹתִי: (לג) וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ פְּלִנּוּ מֵתִים:

ט. שמות פרק י

(א) וַיֹּאמֶר יְקֹנֵן אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהוּ כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבוֹ וְאֶת לֵב עֶבְדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְנִי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ: (ב) וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֵי וְיָן בְּנֵי אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֶתְנִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בָם וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי יְקֹנֵן:

י. רש"י על שמות פרק ד פסוק כג

שלח את בני וגוי' הנה אנכי הורג וגוי' - היא מכה אחרונה ובה התרהו תחלה מפני שהיא קשה.

יא. רש"י על שמות פרק ט פסוק יד

(יד) את כל מגפתי - למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות.

יב. ספר קול אליהו על שמות פרק ט פסוק יד

כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי וגוי'. יש לבאר דהנה השלשה לגיונות של הקב"ה שנפרע מהם מעוברי רצונו הם: **אש רוח מים**, בסדום - באש, במבול - במים, ודור הפלגה - ברוח להפיצם על פני כל הארץ, ובמצרים בשלשתן: דם צפרדע - במים, ארבה - ברוח, כמו שנאמר (שם י. יג) 'והי נהג רוח קדים' וגוי', שחין - באש כמו שנא' (שם ט. ח) 'קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וגוי', והנה בברד היו שלשתן ביחד, הוא עצמו מים, ואש מתלקחת בתוך הברד, ויהי קולות וגוי' הוא ברוח, וזהו שאמר כאן במכת ברד 'אני שולח את כל מגפתי'.

יג. רש"י על שמות פרק יב פסוק יב

(יב) ועברתי - כמלך העובר ממקום למקום ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין (מכילתא).

יד. מדבר שור / הדרוש הששה עשר

מה טיבה של מכת בכורות שהייתה חשובה כ"כ להיות חותם כל המכות כולן. וכן דוד המלך ע"ה בספר תהילים בכ"ו 'כי לעולם חסדו', לא פרט כי אם "למכה מצרים בבכוריהם כי לעולם חסדו", וכן בברכות ק"ש של שחרית אנו אומרים "כל בכוריהם הרגת", וכן בערבית "המכה בעברתו כל בכורי מצרים", למה נפרט מכת בכורות מכל המכות כולן?

טו. ספר שמות פרק יב

(כט) וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּדְוֹד הַכָּהֵן כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרַעֲהוּ הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֶּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

טז. תרגום יונתן על שמות פרק יב פסוק כט

(כט) ... ועל דהוון חדן בשעבודהוון דישראל לקו אוף הינוון, וכל בוכרי בעירא מתו דמצראי פלחין להון:

יז. ספר שמות פרק יב

(יב) וְעִבְרֵתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְדֹן:

יח. ספר שמות פרק יב

(כג) וְעָבַר יְדֹד לְנֹגֵף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַפְסַח יְדֹד עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לְנֹגֵף:

יט. הגדה של פסח - נוסח ההגדה:

וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, אֲנִי וְלֹא מִלְאָךְ. וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא שְׂרָף. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעַשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ. אֲנִי יְדֹד, אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר.

כ. התשב"ץ, יבין שמועה על הגדה של פסח

ויש לשאול בזה שהרי הכתוב אומר: 'וה' הכה כל בכור בארץ מצרים'...ועוד הכתוב אומר: 'ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף', הרי שהמשחית היה נוגף במצרים לא הקב"ה בכבודו ובעצמו?

כא. מדבר שור / הדרוש הששה עשר

גם צריך ביאור הסתירה הנגלית לכאורה בדברי ההגדה בדרשת חז"ל: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וגו'", שדרשו: "אני ולא מלאך אני ולא שרף אני ולא השליח", ובתורה מפורש "ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף", גם אמרו חז"ל ש"כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים", אשר מכל זה נראה ברור שהי' ע"י מלאך שלוח עושה בשליחות אדונו, א"כ מה מיעטו חז"ל?

כב. ילקוט שמעוני תהלים - פרק קלו - המשך רמז תתפג

למכה מצרים בבכוריהם, בשעה ששלח הקב"ה מכת בכורות, אמר לו: בחצות הלילה ומת כל בכור, נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם, ואמרו להם: כל מה שאמר משה הביא עליהם, אין אתם מבקשים שנחיה?! בואו והוציאו את העברים האלה מבינינו, ואם לאו אנו מתים. השיבו להם ואמרו: אפילו כל המצריים מתים אינם יוצאים מכאן. מה עשו? נכנסו כל הבכורות אצל פרעה והיו מצווחין לפרעה ואומרים: בבקשה ממך, הוצא את העם הזה שבשבילם רעה תבא עלינו ואלו, אמר לעבדיו: צאו וקפחו שוקיהם של אלו. מה עשו הבכורות? מיד יצאו ונטל כל אחד חרבו והרג את אביו, שנאמר "למכה מצרים בבכוריהם", למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים בבכוריהם, ששים רבוא הרגו הבכורות באבותיהן.

כג. בית הלוי על שמות פרק יב פסוק יג

רק הבטיחם על שני דברים, אחד ופסחתי עליכם, היינו לעניין עיקר מכות בכורות, דהיה ע"י הקב"ה בעצמו, וע"ז אמר ופסחתי עליכם. שנית דע"י הכאת בכורים נעשה שם מגפה גדולה מהסרחון ומעיפוש האויר ע"י הבכורים שמתו, ובמגפה זו מתו גם כמה הפשוטים מצריים, ועל זה אמר כי אין בית אשר אין שם מת, וזה היה על ידי המשחית. וזהו שהבטיחם שנית ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכותי כל בכור, דהנגף שיהיה על ידי הכאת הבכורים לא ישלוט בכם. וזהו שאמר הכתוב (תהלים קלו) למכה מצרים בבכוריהם, דמיתת הבכורים היה מכה על המצריים הפשוטים כמכת צפרדעים. וזהו ג"כ כוונת הפסוק: 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי ב"י במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל', דהך ואת בתינו הציל נראה מיותר לגמרי, דכבר אמר אשר פסח על בתי ב"י. רק דקאי על הני שני מכות, אשר פסח על בתי ב"י בנגפו - הוא בעיקר המכה שפסח על בתיים שלא להכות בהם הבכורים, ואת בתינו הציל - שלא ישלוט בהם הנגף שבא אח"כ.

כד. ספר שמות פרק יב

(ל) וַיִּקֶּם פְּרָעָה לְלַלֵּה הוּא וְכָל עֶבְדָיו וְכָל מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת:

כה. רש"י על שמות פרק יב פסוק ל

כי אין בית אשר אין שם מת - יש שם בכור - מת; אין שם בכור - גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (תהלים פט) 'אף אני בכור אתנהו'.

ד"א - מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו: כלומר אפשר היה למצוא בבית אחד אשה שיש לה חמשה בכורים, כיחון שהנשים זנו תחת בעליהן עם רווקים פנויים, לכן היה מצב שהיו בכורים ממש אלא שהיו או מן האב או מהאם, ולכן לא נמצא בית אשר אין שם מת.

כו. דרושי וחידושי רבי עקיבא איגר על התורה, בא, עמ' נד

יש להקשות למה קדשו רק הבכורים מאם ולא קדשו גם הבכורים מאב, דהא הנס היה ג"כ על הבכורים מאב? (עיין רש"י פי"ב ל') וא"כ מהראוי היה לקדש ג"כ הבכורים מאב? ונ"ל, דהנה לכאורה קשה כיון שהקב"ה בכבודו ובעצמו ירד למצרים, כדכתיב (לעיל י"א ד') 'אני ולא מלאך ולא שרף וכו'. אם כן לא היה צריך לנתינת דם על המשקוף ועל המזוזות. וגם אמאי לא היו רשאים לצאת מפתח ביתם מטעם שכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין (לעיל י"ב כ"ב, וברש"י שם) הלא הקב"ה בכבודו ובעצמו היה, והוא ידע להבחין.

אולם צריך לומר דעל הבכורים מאב צריך הבחנה, דאין כל אחד יודע בבירור אם הוא בכור לאביו רק הקב"ה בכבודו, ובה היה הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי זה לא היה יכול למסור לשליח כיון שאינו יודע להבחין בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, רק בכור מאם שהוא דבר הניכר ומבורר לכל, זה היה על ידי השליח, וע"ז אומרים כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין, ומש"ה לא היו רשאים לצאת מפתח ביתם עד בקר. וא"כ מה שנעשה ע"י הקב"ה בעצמו אין שייך בזה נס, כי הקב"ה הוא היודע ומבחין, רק הנס היה על הבכורים מאם, לפי שנתן רשות למשחית ואינו מבחין בין טוב לרע, ומש"ה לא קדשו רק פטר רחם.

כז. ספר שמות פרק יב

(כב) וְלִקְחֶתֶם אֶגְדֹת אֲזוּב וְטַבַּלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בְּסֶף וְהִנְעַתֶּם אֶל הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁנֵי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בְּסֶף וְאֵתֶם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר :

כח. רש"י על שמות פרק יב פסוק יג

וראיתי את הדם - הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצותי - ופוסח אני עליכם:

כט. רבנו בחיי על שמות פרק יב פסוק יג

וראיתי את הדם ופסחתי עליכם. אין הדם מונע הנגף ולא מניעתו מביא הנגף, אבל לימדך הכתוב כי מי שהאמין בהקב"ה אמונה שלימה, ותלה בו בטחונו ולא חשש לאימת פרעה וגזירתו, וזבח בפרהסיא תועבת מצרים, ונתן מדם הפסח על המזוזות ועל המשקוף, הרי זה צדיק ובטח בהקב"ה, ראוי הוא שיגן עליו מן הנגף והמשחית:

ל. רש"י על שמות פרק יב פסוק יג

ולא יהיה בכם נגף - אבל הווה הוא במצרים, הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט, תלמוד לומר: 'ולא יהיה בכם נגף', אבל הווה במצרי שבבתיכם. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני - ילקה כמותו, תלמוד לומר: 'ולא יהיה בכם נגף':

לא. רש"י על שמות פרק יב פסוק כב

אתם לא תצאו וגו' - מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע.

לב. אור החיים על שמות פרק יא פסוק ה

וראיתי לתת טעם למה לא יצאו ישראל אלא באמצעות מכת בכורות - עוד למה ה' הכה אפילו בכור שאינו מצרי, דכתיב (להלן יב כט) 'בכור השבי'. ואולי כי הטעם הוא לצד שמצינו שקרא ה' לישראל

בני בכורי (לעיל ד כב), וכבר הודיענו רז"ל (זוה"ק ח"ג רפב) כי כל מה שברא ה' במדת הטוב גם זה לעומת זה עשה האלהים בבחינת הרע, וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה, והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה, ולזה כנגד בחינת הבכורה שבקדושה היתה בחינת בכורה שבקליפה אוחזת ותוקפת בה לבל שלח, עד אשר הרג ה' כל שם הבכורה שבקליפת מצרים בין של מצרים בין של האומות שהיו שם דכתיב (להלן יב כט) עד בכור השבי, ובכור השפחה וכל בכור בהמה, וגם בכור ישראל קדש אותם ה' כאומרו (במדבר ג יג) הקדשתי לי כל בכור, כדי שלא תשאר בכורה זולת של קודש אשר הקדיש ה', ולזה מת אפילו בכור בהמה, וכיון שנעקר שם זה נפל ענף הרע שהיה מחזיק בבכור הקדושה, ולזה תיכף יצאו בני ישראל והגם שמצינו שיצאו ורדפו אחריהם, חשבו שעדיין יש בהם כח לאחוז בס, וצא ולמד מה עלתה בידם לא נותר בהם עד אחד :

הקב"ה קרא לישראל "בני בכורי ישראל" זה בצד הקדושה, כנגד זה יש בכור בטומאה, והצד של הטומאה מנסה כל הזמן לפגוע בקדושה, "זה כנגד זה עשה האלוקים". ומניין שבכורי מצרים הם צד הטומאה? אומר הרשב"א בהקדמתו לאגדות הש"ס :

לג. חידושי הרשב"א על אגדות הש"ס, הקדמה

ואמרו ארץ מצרים שניה לארץ ישראל, רמזו כי השר הגדול אשר בשרים העליונים שהוא סמוך וקרוב למלכות הוא שרה של מצרים... **ושרה של מצרים בעליונים בכור**... לפיכך מצרים עובדים למזל טלה שהוא הראש מיי"ב מזלות.

לד. מכילתא פרשת בא פרשה יג

'כי אין בית אשר אין שם מת'. ר' נתן אומר: וכי לא היו שם בתים אשר אין שם בכורות, אלא כיון שהיה הבכור מת לאחד מהן, **היו עושין לו איקונין ומעמידו בביתו** ואותו היום נשחקות ונידקות ונזרות והיה אותו היום קשה להן כיום הקבורה.

לה. ספר גבורות השם - פרק לז

כי אין שם בית אשר אין שם מת, הוקשו לרבותינו ז"ל (מכילתא שם) וכי בכל בית ובית בכור היה אלא ללמדך שכל מי שהיה לו בכור ומת היה עושה לו אקונין... כי מצרים כחם היה תולה בבכורות, וזה מפני שהיו עובדים למזל טלה שהוא ראשית המזלות... **ולפיכך כח מצרים כח בכור** שהוא ראשון לכך עובדים למזל ראשון... ולפיכך כאשר מת לו הבכור היה מעמידו בביתו כי הוא כח אלהים שלו, וכאשר הכה הקדוש ברוך הוא בכוריהם לא החיים בלבד הכה אלא אף המתים הכה, כמו שהכה אלהיהם, דכתיב (שמות י"ב) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, **כי כח מצרים היה כח בכורות**.